

EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 01 24
COM(2024) 27 final

BALTOJI KNYGA

**dėl galimybių daugiau remti dvejopo naudojimo potencialą turinčių technologijų
mokslinius tyrimus ir plėtrą**

BALTOJI KNYGA DĖL GALIMYBIŲ DAUGIAU REMTI DVEJOPO NAUDOJIMO POTENCIALĄ TURINČIŲ TECHNOLOGIJŲ MOKSLINIUS TYRIMUS IR PLĖTRĄ

Šia baltąja knygą siekiama pradėti viešas konsultacijas dėl ES lygmens paramos moksliniams tyrimams ir plėtrai (MTP), susijusiems su dvejo po naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis. Šiuo atžvilgiu joje peržiūrimos dabartinės atitinkamos ES finansavimo programos ir vertinama, ar ši parama vis dar yra tinkama ir strateginė, atsižvelgiant į esamus ir atsirandančius geopolitinius iššūkius, išdėstyti Europos ekonominio saugumo strategijoje. Toliau joje atvirai siūlomos ateities galimybės kaip pagrindas diskusijoms per viešas konsultacijas.

Šioje baltojoje knygoje terminas „dvejo pas naudojimas“ vartojamas kalbant apie paramą MTP, susijusiems su programine įranga ir technologijomis, kurios gali būti naudojamos ir civiliniais, ir kariniais tikslais¹. Paramos su dvejo po naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis susijusiems MTP taikymo sritimi siekiama panaikinti atotrūkį tarp išimtinai civilinės ir išimtinai gynybos MTP veiklos, visų pirma susijusios su ypatingos svarbos ir besiformuojančiomis technologijomis.

1. ĮVADAS

Ankstesniais metais buvo aptarta, kaip svarbu didinti paramą moksliniams tyrimams ir plėtrai, susijusiems su dvejo po naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis, ir kaip tai galima padaryti. 2018 m. birželio mėn. pateiktame pasiūlyme dėl reglamento dėl programos „Europos horizontas“² Komisija pasiūlė, kad pagal programą „Europos horizontas“ vykdam mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą dėmesys turėtų būti sutelkiamas į civilines reikmes (bet ne tik), o vykdam Europos gynybos fondo (EGF) lėšomis finansuojamus mokslinius tyrimus dėmesys turėtų būti sutelkiamas vien į gynybos reikmes. Per derybas Europos Parlamentas ir Taryba iš dalies pakeitė teisinės nuostatas, nurodydami, kad mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla pagal specialiąją programą, kuria įgyvendinama programa „Europos horizontas“³, ir Europos

¹ Ši apibrėžtis atitinka 2021 m. gegužės 20 d. Reglamente (ES) 2021/821, nustatančiame Sąjungos dvejo po naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą, pateiktą dvejo po naudojimo prekių termino apibrėžtį: dvejo po naudojimo prekės – prekės, įskaitant programinę įrangą ir technologijas, kurios gali būti naudojamos ir civiliniams, ir kariniams tikslams.

² Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ ir su ja susijusių dalyvavimo ir sklaidos taisyklių, COM(2018) 435 *final*, 2018 6 7.

³ Sprendimas (ES) 2021/764, kuriuo nustatoma specialioji programa, kuria įgyvendinama bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“.

inovacijos ir technologijos instituto (EIT) veikla⁴ turėtų būti skirta tik civilinėms reikmėms. Kartu teisėkūros institucijos išlaikė nuostatas dėl EGF lėšomis vykdomos gynybos MTP veiklos, kuri yra skirta tik gynybos reikmėms⁵, nurodydamos civilinės ir gynybos sektorių sinergijos potencialą. Jos taip pat paaiškino, kad reikėtų vengti nereikalingo dubliavimo. Tai reiškia, kad teisėkūros institucijos priėmė aiškų politinį sprendimą civilinę ir gynybos mokslinių tyrimų ir plėtros veiklą vertinti kaip visiškai atskiras veiklos sritis, skirtas iš esmės skirtingoms suinteresuotųjų subjektų bendruomenėms, kurių taisyklės, tikslai ir pritaikymas rinkoje skiriasi.

Pripažindama, kad trūksta tinkamų priemonių civilinės ir gynybos MTP veiklos kryžmaveikai palengvinti, Komisija nuo 2021 m. pradėjo įgyvendinti keletą veiksmų, kuriais siekiama pagerinti ES programų sinergiją ir skatinti ES masto požiūrį į ypatingos svarbos technologijas, kuo geriau pasinaudojant ES MTP programomis.

ES iniciatyvos, kuriomis remiama civilinės, gynybos ir kosmoso MTP veiklos kryžmaveika

2021 m. vasario mėn. civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų plane⁶ kaip vienas iš jo tikslų nurodyta, kad reikia gerinti atitinkamų ES programų ir priemonių papildomumą, siekiant padidinti investicijų efektyvumą ir rezultatų veiksmingumą. **2022 m. lapkričio mėn.** priimtoje pirmojoje jo įgyvendinimo pažangos ataskaitoje pripažįstama, kad reikia „atlikti pagal ES priemones teikiamos paramos spragų pereinant nuo MTP prie diegimo, įskaitant įsitvirtinimą rinkoje arba viešuosius pirkimus, analizę, siekiant išsiaiškinti, kaip viena priemonė galėtų padėti, kai kita negali. Šios analizės rezultatai galėtų būti panaudoti planuojant kitą [daugiametę finansinę programą]“.“⁷

2022 m. vasario mėn. komunikate „Ypatingos svarbos saugumo ir gynybos technologijų veiksmų gairės“⁸ pripažinta, kad tiesioginė parama su dvejopu naudojimu susijusiai veiklai pagal esamas programas ir priemones nenumatyta, ir paskelbta, kad „2023 m. Komisija peržiūrės esamas ES priemones ir pasiūlys daugiau būdų dvejopo naudojimo MTTPI skatinti ES lygmeniu“. Komisija taip pat išanalizavo galimybes ir apribojimus, susijusius su paramos dvejopo naudojimo potencialą turinčioms technologijoms stiprinimu pagal ES gynybos inovacijų sistemą, apie kurią paskelbta šiame komunikate ir kuri pradėta įgyvendinti 2022 m. gegužės mėn. kaip Europos gynybos fondo (EGF) dalis.

2022 m. gegužės mėn. bendrame komunikate dėl investicijų gynybos srityje spragų analizės ir tolesnių veiksmų⁹ paskelbta apie „galimus dvejopo naudojimo mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemos pakeitimus, kad [būtų pagerinta] civilinių ir gynybos priemonių

⁴ 2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/819 dėl Europos inovacijos ir technologijos instituto (nauja redakcija).

⁵ 2021 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/695, kuriuo sukuriamas bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“, nustatomos su ja susijusios dalyvavimo ir sklaidos taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1290/2013 ir (ES) Nr. 1291/2013.

⁶ COM(2021) 70, 2021 2 22.

⁷ SWD(2022) 362, 2022 11 10.

⁸ COM(2022) 61, 2022 2 15.

⁹ JOIN(2022) 24, 2022 5 18.

[sqveika]“. Tame pačiame bendrame komunikate kaip būtinas veiksmas nurodyta, kad „Komisija parengs papildomas priemones (pvz., koordinuotus esamų ES priemonių kvietimus teikti paraiškas ir EIB paskolas), kad, plėtodama strateginius projektus, paremtų ypatingos svarbos technologijas ir pramonės pajėgumus“.

2022 m. liepos mėn. Komisija priėmė Naująją Europos inovacijų darbotvarkę¹⁰. Kaip viena iš pagrindinių giliųjų technologijų inovacijų sąlygų darbotvarkėje pabrėžiama, kad „viešojo sektoriaus, kaip pagrindinio kliento, vaidmens panaudojimas“ gali padėti paspartinti viešųjų paslaugų modernizavimą ir sustiprinti ES pramonės konkurencingumą pasaulyje. Todėl Komisija paskelbė kvietimus teikti paraiškas, kad padėtų valstybėms narėms parengti nacionalines strategijas, kuriomis skatinami inovacinių sprendimų viešieji pirkimai, ji taip pat gerina duomenų apie inovacinių sprendimų viešuosius pirkimus rinkimą visuose civiliniuose ir gynybos sektoriuose. Kadangi daugelis ypatingos svarbos technologijų, turinčių dvejopo naudojimo potencialą, yra skaitmeniniame sektoriuje, taip pat svarbu pažymėti, kad Komisijos 2023 m. skaitmeninio dešimtmečio padėties ataskaitoje¹¹ valstybėms narėms rekomenduojama parengti „veiksmų planus, kuriais būtų remiami novatoriški viešieji pirkimai, ir labiau stengtis padidinti investicijas į inovacinių skaitmeninių sprendinių kūrimą, bandymą ir diegimą“.

2023 m. kovo mėn. Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis priėmė ES kosmoso strategiją saugumo ir gynybos srityje¹². Joje pabrėžiama, kad „[k]osmoso sistemos ir paslaugos vis svarbesnės gynybos ir saugumo reikmėms. Siekiant padidinti ES ir jos valstybių narių strateginį savarankiškumą, bus toliau plėtojamos dvejopo naudojimo paslaugos, kurias teikia ES kosmoso programos ir komerciniai subjektai, įskaitant naująją kosmoso industriją“ ir kad „[p]lasirengimo būsimai ES kosmoso programų plėtrai etapu Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, apsvairstys ilgalaikius paslaugų gavėjų gynybos ir saugumo reikalavimus (laiko perspektyva – 2035 m.). Bus apsvairstytas sistemų sąveikumas ir naudingųjų krovinių iškėlimo į orbitą gynybos bei saugumo reikmėms galimybės naudojantis esamomis ar būsimomis kosminėmis sistemomis. Šiuo tikslu per EGF bus skatinama sinergija, kad gynybos srities moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra galėtų padėti paspartinti naudingųjų krovinių iškėlimą į orbitą, taip sudarant sąlygas teikti paslaugas gynybai. Be to, bus nuosekliai teikiamos ir naudojamos įvairios vyriausybės paslaugos, kurios taps įmanomos įgyvendinant ES kosmoso programas.“

2023 m. birželio mėn. Komisija priėmė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo sukuriamą Europos strateginių technologijų platforma (STEP), kuri turėtų padėti išsaugoti Europos pranašumą ypatingos svarbos ir besiformuojančių technologijų, susijusių su žaliaja ir skaitmenine pertvarka, srityse: nuo technologijų, susijusių su kompiuterija, įskaitant mikroelektroniką, kvantinę kompiuteriją ir dirbtinį intelektą, iki biotechnologijų ir biotechnologijomis pagrįstos gamybos bei poveikio klimatui neutralizavimo technologijų. Be to, didinant EGF, STEP padės padidinti bendrą finansavimą, teikiamą ES priemonių sanglaudos politikos srityje lėšomis, kuriuo remiamas ypatingos svarbos technologijų, kurių daugelis turi dvejopo naudojimo potencialą, kūrimas arba gamyba.

¹⁰ COM(2022) 332, 2022 7 5.

¹¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2023-report-state-digital-decade>

¹² Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjungos kosmoso strategija saugumo ir gynybos srityje“, JOIN(2023) 9 final.

2023 m. birželio 20 d. priimtame bendrame komunikate dėl Europos ekonominio saugumo strategijos¹³ pasiūlytas bendras europinis požiūris į ekonominį saugumą, be kita ko, mažinant riziką ir skatinant technologinį pranašumą ypatingos svarbos sektoriuose. Strategijoje nustatyti trys prioritetai: pačios ES konkurencingumo skatinimas; jos apsaugojimas nuo rizikos ekonominiam saugumui ir partnerystės ryšiai su kuo įvairesnėmis panašių interesų šalimis, kurioms aktualios panašios ekonominio saugumo problemos. Ja siekiama užtikrinti ES ekonominį saugumą ir padidinti jos ekonomikos atsparumą, be kita ko, išsaugant ir toliau plečiant mūsų technologinį pranašumą ES ekonominiam saugumui ypač svarbių technologijų srityje. Šios technologijos dažnai turi dvejojo naudojimo potencialą: jomis grindžiamos technologijos, svarbios daugelyje civilinio ir gynybos sektorių sričių. **2023 m. spalio mėn.** Komisija pateikė rekomendaciją¹⁴ dėl ES ekonominiam saugumui itin svarbių technologijų sričių ir pradėjo bendrą rizikos vertinimą su valstybėmis narėmis.

Bendrame komunikate Komisija, peržiūrėjusi esamų priemonių taikymo sritį, įsipareigojo pranešti apie galimybes užtikrinti paramą MTP veiklai, susijusiai su dvejojo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis. Su dvejojo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis susijusiems MTP taikomų ES finansavimo sąlygų parametrai turėtų sudaryti sąlygas greitesniam technologijų įsitvirtinimui ES rinkoje, nesvarbu, kokiais tikslais jos būtų naudojamos – komerciniais, valstybių narių vyriausybės reikmėms (civilinėms ar gynybos) ar ES lygmens infrastruktūros tikslais.

Todėl ES gali tekti svarbus vaidmuo teikiant tikslinę paramą dvejojam naudojimui, pradedant moksliniais tyrimais ir plėtra ir baigiant diegimu, įskaitant įsitvirtinimą rinkoje arba viešuosius pirkimus. Paramos priemonės dar gali būti grindžiamos sinergijos pagal STEP potencialu ir geresniu koordinavimu su kitų ES organizacijų įgyvendinamomis dvejojo naudojimo programomis, pavyzdžiui, Europos investicijų banko (EIB) Strategine Europos saugumo iniciatyva (SESI)¹⁵, įvertinant, kaip geriausiai viena Europos priemonė galėtų padėti tais atvejais, kai kita negali, ir siekiant remti ypatingos svarbos technologijas bei pramonės pajėgumus ir šiuo tikslu plėtojant strateginius projektus.

¹³ Bendras komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai dėl Europos ekonominio saugumo strategijos, JOIN(2023) 20 *final*.

¹⁴ 2023 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacija C(2023) 6689 dėl ES ekonominiam saugumui itin svarbių technologijų sričių, kad kartu su valstybėmis narėmis būtų galima toliau vertinti riziką.

¹⁵ Taip pat žr. 2023 m. gruodžio 14–15 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas, kuriose raginama „sustiprinti Europos investicijų banko grupės vaidmenį, remiant Europos saugumą ir gynybą, šio banko Strateginės Europos saugumo iniciatyvos pagrindu“.

2023 m. lapkričio mėn. Pirmininkė U. von der Leyen paprašė kuo labiau padidinti ES dvejojo naudojimo potencialą: „*Nors stipriname su gynyba susijusius mokslinius tyrimus ir plėtrą, taip pat turėtume geriau integruoti civilines technologijas į savo gynybos pramonės bazę. Yra tiek daug gynybos reikmėms skirtų gyvybiškai svarbių inovacijų, kurios atsiranda vykdant civilinę veiklą. Dabar svarbu sujungti taškus, o tuo tikslu Komisija išdėstys galimybes Baltojoje knygoje dėl dvejojo naudojimo mokslinių tyrimų.*“¹⁶

2. GALIMYBĖS IR IŠŠŪKIAI

Pastaraisiais metais įsibėgėjo diskusijos apie galimybes ir iššūkius siekiant ES programose padidinti tiesioginę paramą su dvejojo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis susijusiems moksliniams tyrimams ir plėtrai. Tai galėtų būti galimybė toliau stiprinti ir didinti Europos mokslinės ir technologinės bazių konkurencingumą ir atsparumą. Tai taip pat turėtų paskatinti startuolius ir mažąsias bei vidutines įmones (MVI), kurių veikla susijusi su technologinėmis inovacijomis. Civilinio ir gynybos sektorių sinergija gali sukurti naujų rinkos galimybių įvairiose pramonės ekosistemose veikiančioms įmonėms ir apskritai sustiprinti ekonomiką.

Civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų plane¹⁷ pripažįstama, kad daugeliu atvejų sudėtinga aiškiai atskirti civilinius ir gynybos MTP. Nors fundamentinių mokslinių tyrimų (žemo technologinės parengties lygio) srityje būsimos mokslinių tyrimų rezultatų taikymo sritys ne visada žinomos projekto pradžioje (nepriklauso nuo taikymo), vykdant vidutinio ir aukšto technologinės parengties lygio MTP galėtų būti iš karto kuriamos dvejojo naudojimo potencialą turinčios technologijos, pritaikymo tikslais padarius neesminių ar didesnių pakeitimų, net jei šios technologijos iš pradžių buvo skirtos tik civilinėms arba tik gynybos reikmėms. Kita vertus, gynybos MTP gali būti tinkami taikyti ir civiliniais tikslais, juos pritaikant, kai reikia. Todėl yra akivaizdus civilinių ir gynybos MTP kryžmaveikos potencialas.

2.1. Problemos apibūdinimas

Saugumo ir gynybos pajėgumų srityje naudojamos technologijos vis dažniau sukuriamos civilinėje srityje, kurioje privačiojo sektoriaus investicijos yra didesnės, netiesioginės išlaidos

¹⁶ Pirmininkės U. von der Leyen įžanginė kalba 2023 m. EGA metinėje konferencijoje: Europos gynybos stiprinimas, 2023 11 30, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_23_6207.

¹⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų planas“, COM(2021) 70 final, 2021 2 22.

yra mažesnės, o mokslinių tyrimų ir plėtros ciklai – spartesni. ES turėtų būti toliau siekiama užtikrinti ES programų ir priemonių sinergiją, kad būtų sprendžiamas klausimas dėl neišnaudoto civilinių MTP rezultatų perdavimo gynybos reikmėms tenkinti ir gynybos srities MTP rezultatų perdavimo civilinėms reikmėms tenkinti potencialo.

Svarbus iššūkis yra tai, kad nei tarptautiniu, nei ES lygmeniu paramos MTP kontekste nėra bendros konceptualizuotos dvejojo naudojimo apibrėžties. Dėl tokio trūkumo kyla problemų. Pavyzdžiui, Europos investicijų bankas (EIB) naudoja bankininkystės tikslais parengtą apibrėžtį¹⁸, pagal kurią didžioji dalis projekto vykdytojo numatomų pajamų bus gaunama iš civilinių prietaikų. Savo ruožtu ES savo finansavimo programose nėra apibrėžusi dvejojo naudojimo potencialą turinčių technologijų sąvokos. Todėl paaiškėjo, kad sudėtinga turėti bendrą atskaitos taikymo sritį su EIB, kad būtų galima parengti bendras investicijas, orientuotas į technologijas, turinčias dvejojo naudojimo potencialą.

Reglamente dėl dvejojo naudojimo prekių eksporto kontrolės¹⁹ pateikiama dvejojo naudojimo prekių apibrėžtis ir kelių šimtų dvejojo naudojimo prekių (ir techninių specifikacijų) sąrašas, apimantis ne tik materialias, bet ir nematerialias prekes, pvz., programinę įrangą ar technologijas techninių duomenų ar techninės pagalbos forma. Šis sąrašas atspindi susitarimą pagal daugiašalius eksporto kontrolės režimus ir kasmet atnaujinamas. Be to, šią sistemą gali papildyti nacionalinės priemonės, taikomos į sąrašą neįtrauktoms dvejojo naudojimo prekėms dėl priežasčių, susijusių su visuomenės saugumu ar žmogaus teisėmis. Ši apibrėžtis parengta atsižvelgiant į eksporto kontrolę, o jos konkretus tikslas – užtikrinti, kad šalys, vyriausybės ir nevyriausybines organizacijas nepiktinaudžiautų civilinėmis technologijomis ir kad jos nebūtų naudojamos kariniais tikslais, siekiant pakenkti taikai ar saugumui, vykdant vidaus represijas ar sunkius žmogaus teisių ir tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus. Todėl ši apibrėžtis gali būti pritaikyta siekiant apibrėžti ES finansuotinos veiklos aprėptį. Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su EIB grupe ir kitomis finansų įstaigomis, galėtų tęsti darbą, kad būtų parengta bendra dvejojo naudojimo apibrėžtis.

Atsižvelgdama į tai, kad šis dokumentas yra konsultacinio pobūdžio, Komisija ragina respondentus pasidalyti nuomonėmis apie tai, kokie elementai gali sudaryti dvejojo naudojimo potencialą turinčių technologijų apibrėžties sudėtinės dalis, kurie būtų naudingi skatinant, *inter*

¹⁸ Galima susipažinti čia: [Strategic European Security Initiative \(eib.org\)](https://eib.org).

¹⁹ 2021 m. gegužės 20 d. Reglamentas (ES) 2021/821, nustatantis Sąjungos dvejojo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą.

alia, perkeliamumą iš civilinės srities į gynybos ir atvirkščiai, taip pat bendras investicijas su kitais partneriais, pavyzdžiui, EIB grupe.

Be to, ES ir toliau stengiasi užtikrinti greitą investicijų į MTP, įskaitant investicijas į dvejojo naudojimo potencialą turinčias technologijas, rezultatų panaudojimą ir įsitvirtinimą rinkoje ES. Didelį potencialą turinčios inovacijos dažnai naudojamos kitose pasaulio dalyse, kuriose iš esmės padėti keičiančių inovacijų siekis tapo neatidėliotinu prioritetu, todėl kuriamos organizacijos ir doktrinos siekiant aiškiai išnaudoti dvejojo naudojimo potencialą gynybos naudai. Europoje, priešingai, dvejojo naudojimo inovacijų rezultatai, t. y. idėjų ir žinių pavertimas naujais arba patobulintais produktais, procesais ir paslaugomis, skirtais naudoti kariniais ir komerciniais tikslais, dažnai nėra sėkmingai komercializuojami dėl įvairių priežasčių, įskaitant pirmųjų klientų trūkumą, ypač viešajame sektoriuje, ir tikslingesnių MTP poreikį. Be kitų veiksnių, nepakankamos investicijos į inovacinių sprendimų viešuosius pirkimus ne tik trukdo modernizuoti Europos infrastruktūros objektus, papildant juos naujais pajėgumais, kuriuos teikia novatoriškos technologijos, bet ir varžo Europos pramonės konkurencingumą²⁰. Inovacinių sprendimų viešieji pirkimai yra labai svarbūs dvejojo naudojimo potencialą turinčių technologijų, kurioms reikalinga gyvybinga vidaus rinka, kad jas būtų galima įtraukti į civilinio ir gynybos sektorių sistemas ir produktus, atveju.

2.2. Tikslai

Bendras šios baltosios knygos tikslas – išnagrinėti galimybes pagerinti civilinių ir gynybos technologijų integraciją ir kryžmaveiką Europos pramonėje. Tai bus daroma siekiant geriau panaudoti projektų rezultatus ir nustatyti veiksmus, kuriais, kai taikytina, būtų sudarytos sąlygos dvejojo naudojimo rezultatus, gautus vykdant civilinę MTP veiklą, panaudoti gynybos reikmėms, o rezultatus, gautus vykdant gynybos MTP veiklą, panaudoti civilinėms reikmėms.

3. ESAMA PADĖTIS: DABARTINĖ TEISĖS AKTŲ SISTEMA

Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 182 straipsnį visa ES mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veikla nustatoma daugiametėje bendrojoje programoje. Nors pagal specialiąją programą, kuria įgyvendinama programa „Europos horizontas“²¹, daugiausia

²⁰ Žr. Komisijos atliktos investicijų į inovacinių sprendimų viešuosius pirkimus ir politikos sistemų visoje Europoje lyginamosios analizės rezultatus, 2023 m. kovo mėn. (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/benchmarking-innovation-procurement-investments-and-policy-frameworks-across-europe>).

²¹ 2021 m. gegužės 10 d. Tarybos sprendimas (ES) 2021/764, kuriuo nustatoma specialioji programa, kuria įgyvendinama bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“, ir kuriuo panaikinamas Sprendimas 2013/743/ES.

dėmesio skiriama tik civilinėms reikmėms²², gynybos mokslinių tyrimų veikla vykdoma pagal kitą specialiąją programos „Europos horizontas“ programą, kurią įgyvendinant daugiausia dėmesio skiriama gynybos MTP ir kuri turi atskiras dalyvavimo taisykles, biudžetą, tinkamumo sąlygas ir valdymą, nustatytus EGF Reglamente²³.

Reglamente dėl programos „Europos horizontas“ nurodoma galima sinergija su EGF, kuri galėtų būti naudinga civiliniams ir gynybos moksliniams tyrimams ir kartu būtų išvengta nereikalingo dubliavimosi. Be to, EGF reglamente aiškiai nurodyta, kad „[k]ai taikytina, taip pat galima tikėtis teigiamo šalutinio poveikio ir civiliniam sektoriui“²⁴ ir kad „Komisija atsižvelgs į kitą pagal bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Europos horizontas“ <...> finansuojamą veiklą, siekdama išvengti bereikalingo dubliavimo ir užtikrinti tarpusavio mainus ir sinergiją tarp civilinių ir gynybos mokslinių tyrimų“²⁵.

3.1. Civiliniai MTP, turintys dvejojo naudojimo potencialą

Nors pagal specialiąją programą, kuria įgyvendinama programa „Europos horizontas“, gali būti remiama MTP veikla, kurią vykdant išimtinis dėmesys skiriamas civilinėms reikmėms, jos rezultatai gali turėti dvejojo naudojimo potencialą, pavyzdžiui, tokiose srityse kaip skaitmeninis sektorius, kibernetinis saugumas, energetika, judumas, sveikata, medžiagos ir kosmosas, taigi gali būti taikomi ir gynybos reikmėms. Vis dėlto atrenkami tik tie projektai, kurie, nors jais ir plėtojamos dvejojo naudojimo technologijos, yra skirti tik civilinėms reikmėms. Jei pasiūlymas apima naudojamą gynybos reikmėms, jis neturėtų būti finansuojamas pagal specialiosios programos, kuria įgyvendinama programa „Europos horizontas“, reikalavimus²⁶.

Todėl gynybos pramonės suinteresuotieji subjektai negali naudotis pagal programą „Europos horizontas“ teikiamu kapitalu ir paslaugomis jokios veiklos, kurios rezultatai gali būti panaudoti gynybos reikmėms (visų pirma pagal Europos inovacijų tarybos programą „Accelerator“), tikslais, o gynybos ministerijos ar agentūros negali teikti paraiškų dėl tokiai

²² 2021 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/695, kuriuo sukurama bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“, nustatomos su ja susijusios dalyvavimo ir sklaidos taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1290/2013 ir (ES) Nr. 1291/2013, 7 straipsnio 1 dalis.

²³ 2021 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) 2021/697, kuriuo įsteigiamas Europos gynybos fondas ir panaikinamas Reglamentas (ES) 2018/1092.

²⁴ 2021 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/697, kuriuo įsteigiamas Europos gynybos fondas ir panaikinamas Reglamentas (ES) 2018/1092, 35 konstatuojamoji dalis.

²⁵ 2021 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/697, kuriuo įsteigiamas Europos gynybos fondas ir panaikinamas Reglamentas (ES) 2018/1092, 33 konstatuojamoji dalis.

²⁶ Pasiūlymai, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama gynybos reikmėms, gali būti svarstomi dėl finansavimo EGF lėšomis pagal šios programos taisykles.

veiklai pagal programą „Europos horizontas“ skiriamo inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų finansavimo. Nors gynybos sektoriaus suinteresuotieji subjektai nėra automatiškai pašalinami iš finansavimo specialiosios programos, kuria įgyvendinama programa „Europos horizontas“, lėšomis, jų dalyvavimas gali būti pateisinamas tik tuo atveju, jei jų projekte numatyta MTP veikla skirta tik civilinėms reikmėms.

3.2. Gynybos MTP, turintys dvejojo naudojimo potencialą

EGF lėšomis finansuojami bendradarbiavimu grindžiami gynybos MTP projektai, skirti gynybos reikmėms. Tik būsimoms karinėms reikmėms skirtų technologijų plėtra skiriasi nuo civilinėms reikmėms skirtų technologijų plėtros, nes jos skirtos operatyviniams kariniams poreikiams tenkinti, o galutiniai klientai yra gynybos ministerijos. Atitinkamais atvejais projekto įgyvendinimo laikotarpiu jo rezultatams dažnai taikoma eksporto kontrolė ir informacijos įslaptinimas. Vis dėlto jau yra keletas pavyzdžių, kai buvo finansuoti veiksmai, kurie akivaizdžiai gali būti taikomi civiliniame sektoriuje ir gali padėti stiprinti civilinio sektoriaus mokslinę ir technologinę bazes. Nors Europos gynybos fondo lėšomis remiami projektai yra išimtinai skirti gynybai, jie gali būti susiję ir su atitinkamais civiliniais tikslais (todėl turi dvejojo naudojimo aspektą).

EGF finansuojami projektai, taip pat civilinio saugumo arba kosmoso mokslinių tyrimų projektai, vykdomi pagal specialiąją programą, kuria įgyvendinama programa „Europos horizontas“, apima iš dalies įslaptintą informaciją ir jiems taikomos konkrečios saugumu grindžiamos tinkamumo sąlygos subjektų lygmeniu bei taisyklės, kuriomis siekiama išvengti technologijų nutekėjimo. Atsižvelgiant į strateginį ir su didesne rizika susijusį dvejojo naudojimo potencialą turinčių technologijų pobūdį ir jų taikymą, reikia daugiau dėmesio skirti saugumo reikalavimams, įskaitant projektų ir dalyvių atranką, saugumo tikrinimo procedūrų poreikį ir galimą mokslinių tyrimų rezultatų įslaptinimą. Siekiant skirtingų ES finansuojamų projektų ir programų bei tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvų nuoseklumo, remiant dvejojo naudojimo potencialą turinčias technologijas tikriausiai turėtų būti taikomi tie patys su saugumu susiję reikalavimai.

3.3. Galiojančių priemonių taikymo srities peržiūra

Civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų plane²⁷ pasiūlyta sukurti *dvejojo naudojimo inovacijų inkubatorių*, kuris daugiausia dėmesio skirtų sinergijos skatinimui,

²⁷ COM(2021) 70, 2021 2 22.

pasiūlymų ir rezultatų peržiūrai ir keitimuisi informacija kuo ankstyvesniu etapu, kad būtų galima nustatyti galimus taikymo būdus, be kita ko, kitose nei iš pradžių numatytosios srityse.

Technologijos, kurias kuria konsorciškai pagal Europos inovacijų tarybos (EIC) programą „Pathfinder“, yra žemo technologinės parengties lygio ir dažnai nepriklauso nuo taikymo. Pagal EIC programą „Accelerator“ remiamos pavienės MVĮ ir į jas investuojama esant aukštesniems technologinės parengties lygiams, kad būtų užpildyta finansavimo spraga inovacijų etapu ir padedama joms sėkmingai plėsti veiklą. Paramą sudaro dotacijos ir nuosavybės komponentai. Komisijai priėmus sprendimą dėl paramos skyrimo, dėl nuosavybės komponento sprendžia EIC fondas. Pagal EIC programą „Accelerator“ buvo remiamos MVĮ ir startuoliai, naudojantys perspektyvias dvejopo naudojimo potencialą turinčias technologijas ir inovacijas, pavyzdžiui, bepiločius orlaivius, bepilotės transporto priemonės, kibernetinį saugumą ir dirbtinį intelektą, skirtas tik civilinėms reikmėms. Nuo 2023 m. galimybė dalyvauti EIC programoje „Transition“ (pagal kurią teikiama tolesnė parama siekiant plėtoti komercines mokslinių tyrimų rezultatų prietaikas) buvo suteikta pasiūlymams, susijusiems su rezultatais, pasiektais vykdant gynybos MTP veiklą (t. y. pagal EGF programas), jei šie pasiūlymai skirti tik civilinėms reikmėms. Dvejopo naudojimo projektų portfelio dydis ir galimybės įgyvendinti projektus, kuriais technologijos, sukurtos vykdant ES finansuojamus gynybos mokslinius tyrimus, būtų išplatintos tarpsektoriniu mastu, kad jas būtų galima naudoti civilinėms reikmėms, kol kas yra menkai ištirti, nes ES finansuojami gynybos moksliniai tyrimai pradėti tik neseniai.

Komisija taip pat išnagrinėjo galimybes ir apribojimus, susijusius su paramos dvejopo naudojimo potencialą turinčioms technologijoms stiprinimu pagal ES gynybos inovacijų sistemą, apie kurią paskelbta 2022 m. vasario mėn. komunikate „Ypatingos svarbos saugumo ir gynybos technologijų veiksmų gairės“²⁸ ir kuri buvo pradėta įgyvendinti 2022 m. gegužės mėn. kaip EGF dalis. ES gynybos inovacijų sistema suteikia MVĮ, startuoliams ir kitiems netradiciniams gynybos pramonės subjektams daugiau galimybių gauti Europos gynybos fondo paramą ir ją pasinaudoti.

ES gynybos inovacijų sistema dabar veikia visu pajėgumu ir padeda Komisijai geriau susieti civilinio ir gynybos sektorių subjektus ir (arba) technologijas bei pasinaudoti įrodytais Komisijos rezultatais skatinant inovacijas. 2023 m. kvietimai teikti paraiškas, susiję su parama gynybos inovacijoms pagal ES gynybos inovacijų sistemą, iš viso sudarė 224 mln. EUR. Kaip

²⁸ COM(2022) 61, 2022 2 15.

paaikškėjo, kvietimai teikti paraiškas dėl kito sektoriaus technologijų perėmimo buvo labai sėkmingi, tad Komisijos tarnybos ir Europos gynybos agentūra bendradarbiauja, siekdamas toliau sistemingai nagrinėti civilinių programų rezultatus, kad įvertintų galimybes juos ateityje panaudoti gynybos srityje. Ypač didelio susidomėjimo sulaukia neteminiai kvietimai teikti paraiškas, skirti MVĮ ir perversminėms technologijoms, kurių prietaikų skaičius, palyginti su 2022 m., padidėjo daugiau nei dvigubai. Šis didelis susidomėjimas kvietimais teikti paraiškas, kuriuose gali dalyvauti tik MVĮ konsorciškai ir subjektai, kurie daugiausia dėmesio skiria perversminėms technologijoms, patvirtina, kad EGF tebėra labai patrauklus mažesnėms įmonėms ir naujiems gynybos sektoriaus dalyviams.

Komisija toliau išplės ES gynybos inovacijų sistemą dabartinėje daugiametėje finansinėje programoje, glaudžiai bendradarbiaudama su Europos gynybos agentūra specialioje gynybos inovacijų darbo grupėje, daugiausia dėmesio skiriant civilinių inovacijų įsisavinimui gynyboje. Šiuo atžvilgiu Komisija siekia nuo 2024 m. finansuoti ES gynybos inovacijų sistemos verslo spartinimo priemonę, plėtoti ryšių užmezgimo paslaugas ir didinti visų EGF veikloje dalyvaujančių MVĮ konsultuojamojo ugdymo verslo klausimais mastą, visų pirma palengvinti jų patekimą į gynybos rinką. Savo ruožtu reikėtų išnagrinėti, kaip palengvinti prieigą prie rezultatų, pasiektų vykdant gynybos MTP veiklą, siekiant padidinti galimas tolesnes investicijas į civilinius MTP.

Be to, Komisija finansavo sėkmingus inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų projektus pagal programą „Europos horizontas“ ir jos ankstesnes programas „Horizontas 2020“ ir BP 7. Iki prekybiniams viešiesiems pirkimams tarptautiniai viešųjų pirkimų susitarimai netaikomi ir juose gali būti nustatytos sąlygos, kuriomis Europoje būtų grindžiamas sprendimų kūrimas ir gamyba. Pavyzdžiui, prireikus jie gali būti taikomi tik Europoje įsteigtoms ir iš jos valdomoms įmonėms arba gali būti nurodyta, kad pirmosios grupės inovacinių sprendimų diegimas gynybos ar civilinės saugos sektoriuje galimas tik rangovams, dalyvavusiems ankstesniuose ikiprekybiniuose viešuosiuose pirkimuose.

EGF teisinėse nuostatose numatyta galimybė remti ikiprekybinius viešuosius pirkimus skiriant dotaciją perkančiosioms organizacijoms, kad jos galėtų bendrai pirkti gynybos MTP paslaugas. Vis dėlto iki šiol šia galimybe nebuvo pasinaudota. Pagal EGF apsiribojama tik MTP etapu, todėl daugiausia dėmesio skiriama bendriems MTP paslaugų viešiesiems pirkimams. Nepaisant to, pagal abi programas būtų galima toliau nagrinėti galimybes vykdyti ikiprekybinius MTP paslaugų viešuosius pirkimus. Apskritai Komisija galėtų išnagrinėti, kaip sudaryti palankesnes sąlygas sklandžiai perduoti pagal bet kurią programą sukurtas inovacijas,

kad jomis galėtų naudotis pirkėjai, diegiantys inovacijas civilinėje ar gynybos rinkoje ir taip būtų geriau išnaudotas dvejopo naudojimo potencialas.

3.4. Sinergija su kitomis ES programomis ir politikos sritimis

Kitoms ES programoms, net jei pagal jas MTP veikla tiesiogiai nefinansuojama, taip pat turi tekti tam tikras taikymo civilinėms ar gynybos reikmėms vaidmuo, visų pirma tais atvejais, kai finansuojamas technologijų diegimas. Programų, pagal kurias tiesiogiai finansuojami MTP projektai (programa „Europos horizontas“ ir EGF), ir kitų ES programų sinergija siekiama remti žinių ir sprendimų, susijusių su programa „Europos horizontas“ ir EGF projektais, panaudojimą ir sklaidą, kad būtų pasiekti kitų ES programų (pvz., Europos regioninės plėtros fondo²⁹, Europos infrastruktūros tinklų priemonės, Skaitmeninės Europos programos, „InvestEU“, Vidaus saugumo fondo, Sienų valdymo ir vizų priemonės, Kosmoso programos) tikslai. Be to, manoma, kad STEP taip pat padės padidinti bendrą finansavimą, teikiamą ES priemonių sanglaudos politikos srityje lėšomis, kuriuo remiamas ypatingos svarbos technologijų, kurių daugelis turi dvejopo naudojimo potencialą, kūrimas arba gamyba. Iš kitų ES finansavimo programų ir priemonių teisinių pagrindų analizės matyti, kad jos nėra skirtos tiesiogiai remti dvejopo naudojimo potencialą turinčių technologijų diegimą.

4. ATEITIES GALIMYBĖS

Atsižvelgiant į pastarųjų kelerių metų Komisijos ir vyriausiojo įgaliotinio su gynyba susijusias iniciatyvas ir jas plečiant, ypač po Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, šioje baltojoje knygoje patvirtinama, kad ir toliau reikia teikti tinkamesnę paramą MTP, susijusiems su dvejopo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis, kurios gali padėti plėtoti pažangiausius gynybos pajėgumus ES, stiprinti. Be to, gynybos finansavimo lėšomis sukurtų naujų technologijų integravimas į civilinį sektorių vis dar ribotas, o jo potencialas iš esmės lieka neišnaudotas. ES institucijos turi nuolat nagrinėti galimybes stiprinti šią kryžmaveiką teikiant paramą MTP, susijusiems su dvejopo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis, kartu atsižvelgiant į esminius civilinės ir karinės sričių skirtumus.

Geopolitinės aplinkybės taip pat parodė, kad gynybos pajėgumai turi būti papildyti griežtomis civilinio saugumo priemonėmis, siekiant apsaugoti ES atsparumą, visų pirma apsaugoti civilinius ypatingos svarbos infrastruktūros objektus, atremti su sienomis susijusias grėsmes

²⁹ Jei projektu visiškai arba didžiąja dalimi siekiama prisidėti prie skirtumų mažinimo ir ES socialinės sanglaudos, jam taikomas ES sutarties 174 straipsnis, taip pat jei jis apima investicijas, kuriomis prisidedama prie saugumo ar gynybos veiklos.

saugumui, atkurti esmines paslaugas krizės laikotarpiais ir mažinti socialinių neramumų riziką po dezinformacijos kampanijų ar kibernetinių išpuolių. Todėl ES atsparumo didinimas yra tiek gynybos, tiek vidaus saugumo poreikių prioritetas.

Siekdama išspręsti šiuos uždavinius, Komisija nustatė toliau pateiktas tris ateities galimybes. 1 galimybė yra tai, ką dar galima padaryti remiantis dabartine sistema, nes galimas priemonės galima įgyvendinti nekeičiant esamų teisinių pagrindų. Pagal 2 ir 3 galimybes ateityje reikės skirtingų teisinių pagrindų.

2 ir 3 galimybių atveju reikės atlikti tolesnę analizę pagal geresnio reglamentavimo nuostatas (pvz., poveikio vertinimą, konsultacijas su suinteresuotosiomis šalimis ir kt.), kad būtų galima išnagrinėti jų poveikį ir pridėtinę vertę, be kita ko, šiose srityse: papildomumas su nacionaliniais prioritetais; galimų naujų paramos gavėjų pritraukimas; vertinimo ir tinkamumo kriterijai bei procesai; dalyvavimo taisyklės; galimybė programose dalyvauti trečiosioms šalims, įskaitant visų pirma programos „Europos horizontas“ asocijuotąsias šalis, ir sprendimai dėl įgaliojimų perdavimo (arba neperdavimo) vykdomosioms įstaigoms ir atitinkamas darbuotojų skyrimas ir profiliai.

Konkrečios tinkamumo sąlygos būtų taikomos tik siekiant remti dvejopo naudojimo MTP veiklą. Šiai veiklai būtų taikomas griežtesnis požiūris į mokslinių tyrimų saugumo garantijų naudojimą, o likusi programos dalis iš esmės liktų atvira. Todėl galima išsamiau nustatyti tik konkrečios dvejopo naudojimo MTP veiklos saugumo aspektus. Visos galimybės turėtų būti parengtos taip, kad papildytų specialias MTP programas, skirtas civilinėms ir gynybos reikmėms pagal kitą bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą, kartu pritariant Europos ekonominio saugumo strategijoje pabrėžiamam poreikiui daugiau investuoti į MTP strateginių besiformuojančių technologijų srityje, kad būtų užtikrintas ES pirmavimas ir konkurencingumas. Pagal kiekvieną galimybę turi būti užtikrinta, kad būtų laikomasi sąlygų ir procedūrų, nustatytų ribojamosiose priemonėse, priimtose pagal Sutarties dėl ES veikimo 215 straipsnį³⁰, taip pat kitų besiformuojančioms technologijoms taikomų reguliavimo reikalavimų ir tarptautinių įsipareigojimų.

³⁰ Visų pirma Komisija turi užtikrinti, kad kiekviena galimybė atitiktų Sąjungos ribojamąsias priemones dėl finansavimo trečiosioms šalims. Atsižvelgdama į tai, Komisija visada turi ieškoti sprendimų, kuriais nebūtų pažeidžiamos Europos Sąjungos ribojamosios priemonės.

4.1. 1 galimybė. Tolesni veiksmai remiantis dabartine sistema

Ši galimybė būtų grindžiama dabartiniu metodu, kuris iki šiol buvo nustatytas dabartinėje daugiametėje finansinėje programoje, kartu laipsniškai tobulinant ir panaudojant jau įgyvendintas priemones, kurios dar nepasiekė numatyto poveikio. Tai vienintelė galimybė, kurią jau galima išbandyti dabartinėse ES finansavimo programose, neviršijant turimų išteklių.

Priemonės būtų grindžiamos tam tikrais aktualiais metodais ir veiksmais, kuriuos jau pradėta taikyti ir vykdyti, pavyzdžiui, EIC programa „Transition“, įvairiomis EGF finansuojamos ES gynybos inovacijų sistemos kryptimis, pavyzdžiui, kvietimais teikti paraiškas dėl kito sektoriaus technologijų perėmimo, galimybė remti dvejopo naudojimo įmones programos „InvestEU“ lėšomis ir papildomos pareigos naudoti su ypatingos svarbos technologijomis susijusios veiklos rezultatus, nustatymu Europoje, kaip tai padaryta kvietimų teikti paraiškas dėl COVID-19 tyrimų projektų pagal programą „Europos horizontas“ atveju. Be to, šis scenarijus būtų grindžiamas gynybos srities mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimu civilinėms reikmėms, pavyzdžiui, skelbiant kvietimus teikti paraiškas dėl tarpsektorinio technologijų perdavimo.

Komisijos ir Europos investicijų banko grupės, įskaitant EIB ir Europos investicijų fondą, susitarimas dėl bendros dvejopo naudojimo potencialą turinčių technologijų apibrėžties galėtų padėti paskatinti bendras investicijas į technologijas, turinčias dvejopo naudojimo potencialą karinio mobilumo, žaliosios pertvarkos, ypatingos svarbos infrastruktūros atsparumo, įskaitant ypatingos svarbos ryšius, besiformuojančias ar perversmines technologijas ir gynybos inovacijas, ir kosmoso srityse. Tokio susitarimo turėtų būti siekiama bendrai peržiūrint EIB atsisakymo finansuoti gynybos sritį politiką, kuri trukdo išnaudoti EIB grupės bendrą investicijų potencialą. Komisija ir EIB grupė turėtų toliau nuolat keistis informacija, kad aptartų naujų ES iniciatyvų teikiamas galimybes imtis bendrų veiksmų bendrai sutartoje taikymo srityje.

Prireikus priemonės galėtų būti įgyvendinamos keičiant įgyvendinimo parametrus pagal esamų programų teisinės nuostatas, neužkraunant nereikalingos naštos Komisijai ir (arba) vykdomosioms agentūroms ir pareiškėjams ir (arba) paramos gavėjams. Tokie parametrai, kuriuos jau galima įgyvendinti pagal dabartines teisinės nuostatas ir kuriuos būtų galima naudoti toliau, atsižvelgiant ir į kitas galimybes, galėtų būti:

- panaudoti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektus ir rezultatus, kad jie būtų plačiau naudojami dvejopo naudojimo prietaikose (tiek civiliniuose, tiek gynybos

MTP), naudojantis tokių rezultatų paieškai skirtose ES duomenų bazėse turima informacija ir stebint vykdomus MTP projektus;

- toliau plėtoti sinergiją, pavyzdžiui, pradinės grandies keitimąsi informacija ir geresni civilinių ir gynybos srities MTP darbo programų (jų dalių) koordinavimą, įskaitant galimybes remti ikiprekybinius MTP paslaugų viešuosius pirkimus pagal programas, geresnes galimybes susipažinti su projektų rezultatais ir projektų ataskaitomis, taip pat keitimąsi informacija konkrečia tema, kuriame dalyvautų tiek civilinės, tiek gynybos bendruomenės;
- apsvastyti galimybę nustatyti papildomą prievolę naudoti rezultatus ES (remiantis Reglamento (ES) 2021/695, kuriuo sukurama programa „Europos horizontas“, 39 straipsniu) atitinkamose darbo programos dalyse ir kvietimuose teikti paraiškas, susijusiuose su 2023 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacijoje nustatytais ypatingos svarbos technologijų sritimis, remiantis pagal rekomendaciją pradėto kolektyvinio rizikos vertinimo rezultatais;
- įdiegti dvejojo naudojimo prekių žymėjimo mechanizmą (pvz., žymę kvietimo teikti pasiūlymą lygmeniu arba projekto lygmens ženklą), kad būtų galima pranešti apie papildomą dvejojo naudojimo potencialą, taip pat pradėti skelbti kvietimus teikti paraiškas dėl kito sektoriaus technologijų perėmimo arba tarpsektorinio technologijų perdavimo, remiantis praktika, kurios jau laikomasi darbo programos teminėse srityse pagal programos „Europos horizontas“ specialiąsias programas;
- prireikus teikti tolesnes gaires ir paramą paramos gavėjams, kurių veikla susijusi su dvejojo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis. Šiuo atžvilgiu daroma nuoroda į ES gaires dėl mokslinių tyrimų, susijusių su dvejojo naudojimo prekėmis, siekiant užtikrinti, kad valdžios institucijos ir mokslinių tyrimų organizacijos veiksmingai atsižvelgtų į riziką³¹, taip pat į pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl mokslinių tyrimų saugumo didinimo.

1 galimybę galima įgyvendinti pagal dabartinę daugiametę finansinę programą. Vis dėlto reikėtų toliau plėtoti racionalų požiūrį ir sutartus mechanizmus, kad būtų sistemingai siekiama civilinės ir gynybos sričių sinergijos ir kryžmaveikos. Taip pat reikėtų geriau koordinuoti susijusį programavimą, pvz., dalijantis atitinkamomis technologijų veiksmų gairėmis, siekiant

³¹ [EUR-Lex - 32021H1700 - LT - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

skatinti iniciatyvas, kuriomis siekiama gerinti civilinių ir karinių technologijų plėtrą, kartu tam tikru tinkamu mastu laikantis bendrų kryptių.

4.2. 2 galimybė. Atsisakyti išimtinio dėmesio civilinėms reikmėms pasirinktose programą „Europos horizontas“ pakeisiančios programos dalyse

Pasirinkus šią galimybę būtų nustatyta nauja tam tikrų būsimos daugiametės bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos dalių turinio ir įgyvendinimo kryptis.

Ji galėtų būti įgyvendinta nuostata dėl išskirtinio dėmesio pakeičiant vien nuostata dėl dėmesio tik tam tikrose programą „Europos horizontas“ pakeisiančios programos dalyse, pvz., tose, kuriose daugiausia kalbama apie dvejojo naudojimo potencialą turinčias technologijas. Visose likusiose programos dalyse būtų išlaikytas išimtinis dėmesys civilinėms reikmėms. Todėl ši galimybė suteiktų galimybę pagal programą „Europos horizontas“ pakeisiančią programą išlaikyti pagrindinius programos „Europos horizontas“ politikos bruožus, pavyzdžiui, ilgalaikį bendrųjų programų atvirumą trečiosioms šalims abipusio intereso srityse, kartu leidžiant taikyti galimus apribojimus atrinktose dalyse, susijusiose su dvejojo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis.

Pasirinkus šią galimybę būtų galima remti strategines besiformuojančias technologijas, nepriklausomai nuo taikymo srities pasirinktose programos dalyse, o tai padėtų išvengti puikių pasiūlymų, kurie nėra skirti tik civilinėms reikmėms, atmetimo.

Kalbant apie būsimų gynybos inovacijų veiksmų atskyrimą pagal EGF pakeisiančią programą, pagal šią galimybę būtų galima programuoti kvietimus teikti paraiškas dėl kito sektoriaus technologijų perėmimo, pagal kuriuos su gynyba susijusių projektų rezultatai tiesiogiai įtraukiami į programą „Europos horizontas“ pakeisiančią programą, o pagal EGF pakeisiančią programą savo ruožtu būtų teikiamas tolesnis finansavimas perspektyviausiems su civilinėmis reikmėmis susijusių projektų rezultatams plėtoti gynybos pajėgumų srityje. Toks požiūris greičiausiai pritrauktų daugiau pramonės suinteresuotųjų subjektų galimai dalyvauti MTP projektuose ir taip būtų prisidedama prie civilinės ir gynybos pramonės kryžmaveikos.

Kita vertus, civilinės srities suinteresuotųjų subjektų bendruomenė gali būti susirūpinusi dėl jų dalyvavimo kvietimuose teikti paraiškas pagal pasirinktą programos dalį, kurioje civilinėms reikmėms nebūtų skiriamas išimtinis dėmesys.

Laikantis šio naujo požiūrio reikėtų įvertinti galimą poveikį kitoms programoms, priklausomai nuo pasirinktų sričių. Be to, rengiant Komisijos pasiūlymus ir remiantis patirtimi, įgyta

įgyvendinant kitas ES programas, jau gali reikėti atsižvelgti į pagrindinius parametrus, visų pirma susijusius su saugumu grindžiamomis sąlygomis. Tokie parametrai būtų:

- programų prioritetų planavimas ir programavimas įgyvendinimo laikotarpiu, remiantis patikimais mechanizmais, grindžiamais, pvz., programos „Europos horizontas“ ir EGF valdymo būdais;
- sričių, kurioms būdingas dvejojo naudojimo potencialas, nustatymas;
- biudžeto paskirstymo pagal kvietimų teikti paraiškas ir temų prioritetus sąlygos;
- dialogo partnerių rūšys nacionalinės vyriausybės lygmeniu, įskaitant nacionalines ministerijas ir kitas institucijas;
- papildomumas su nacionaliniais prioritetais, kuriuos galima padidinti, kad būtų galima daugiau pasinaudoti ES veiksmų rezultatais;
- potencialių (naujų) paramos gavėjų populiacija, atsižvelgiant į jų gebėjimus atlikti įvairių rūšių mokslinius tyrimus;
- pareiškėjų pateiktos ir paramos gavėjų parengtos neskelbtinos ir įslaptintos informacijos tvarkymas;
- dotacijų vertinimo ir tinkamumo kriterijų bei procesų, etikos ir saugumo peržiūros;
- reikalavimus atitinkančių subjektų kontrolė užsienyje ir intelektinės nuosavybės teisių kontrolė;
- tinkamumas finansuoti, išlaidų kategorijos ir jų kompensavimas;
- konsorciūnų struktūros ir pasirinkimai dėl dalyvių ir koordinatorių pilietybės, dalyvių tipų ir susitarimų, kuriais reglamentuojami jų santykiai;
- dalyvių teisės, įskaitant intelektinės nuosavybės apsaugą, atvirąjį mokslą ir akademinę laisvę;
- viešųjų pirkimų taisyklės, kuriose nustatyti konkretūs tinkamumo ir atrankos kriterijai;
- valdymo būdai;
- apsaugos priemonės, kuriomis siekiama išvengti didesnės rizikos technologijų nutekėjimo į susirūpinimą keliančias paskirties vietas;
- įgyvendinimo būdas ir sprendimai dėl įgaliojimų vykdyti su programomis susijusias užduotis perdavimo (arba neperdavimo) vykdomosioms įstaigoms ir atitinkami sprendimai dėl darbuotojų skyrimo ir profilių.

2 galimybė yra suderinama su 3 galimybe.

4.3. 3 galimybė. Sukurti specialią priemonę, kurioje ypač daug dėmesio būtų skiriama dvejojo naudojimo potencialą turintiems MTP

Ši galimybė galėtų būti įgyvendinama įvairiomis formomis, pavyzdžiui:

- kaip speciali priemonė, skirta dvejopo naudojimo potencialą turintiems moksliniams tyrimams, turinti savo biudžetą, savo dalyvavimo ir rezultatų sklaidos taisykles, komiteto procedūras ir (arba) valdymo nuostatas, vertinimo ir tinkamumo kriterijus, konsorcių struktūrą ir kt.;
- didinant paramą dvejopo naudojimo potencialą turinčių technologijų įsitvirtinimui ES rinkoje ir šiuo tikslu pasitelkiant specialų mechanizmą ar struktūrą (pvz., vykdomosiose įstaigose arba specialioje bendrojoje įmonėje) arba ES įsisteigusių galutinių naudotojų vykdomus viešuosius pirkimus, susijusius su ES viešųjų pirkimų poreikiais (pvz., IRIS²), ar viešųjų pirkimų rėmimo priemonės (pvz., muitinės įrangai arba sienų stebėjimo įrangai). Atsižvelgiant į tai, ar savininkas arba galutinis naudotojas (pradininkas) yra ES įstaiga, nacionalinė vyriausybinių įstaiga ar komercinė įstaiga, galėtų būti numatyti keli variantai. Reikėtų apsvarstyti priemonių ES pridėtinę vertę tais atvejais, kai galutinis naudotojas yra nacionalinio lygmens (pvz., sudarant palankesnes sąlygas vykdyti bendrus viešuosius pirkimus);
- planuojant integruotojo dvejopo naudojimo pavyzdinius projektus³², kuriais remiamas ypatingos svarbos technologijų plėtojimas, kuriuos įgyvendinant remiamasi sinergija su kitomis ES politikos sritimis ir priemonėmis ir kurie, kai įmanoma, įgyvendinami derinant veiksmus su EIB dvejopo naudojimo programa. Tokie projektai būtų grindžiami Komisijoje ar kartu su valstybėmis narėmis atlikto parengiamojo darbo rezultatais, o ES taptų pagrindiniu viešojo intereso paslaugų gynybos ir civilinėje srityse klientu. Pvz., tai gali būti technologijos, skirtos būsims ES kosminėms sistemoms (gynybos, saugumo ir aplinkos politikai remti), ES autonominės transporto priemonės (gynybos ir sienų kontrolės, jūrų ar su ypatingos svarbos infrastruktūra susijusiai politikai remti) arba kiti bendro Europos intereso projektai. Atsižvelgiant į tai, kad galutinių naudotojų poreikiai gali labai skirtis priklausomai nuo veiklos reikalavimų, labai svarbu nuo pat pradžių įtraukti atitinkamus suinteresuotuosius subjektus.

³² Šie projektai taip pat galėtų būti grindžiami ypatingos svarbos technologijomis ir planuojami koordinuojant veiksmus su EIB, įgyvendinant Komisijos komunikate „Investicijų gynybos srityje spragų analizė“ paskelbtą pranešimą: „Komisija rengs tolesnes priemones (*inter alia*, koordinuotus kvietimus teikti paraiškas pagal esamas ES priemones ir ES paskolas), kad, rengdama strateginius projektus, paremtų ypatingos svarbos technologijas ir pramonės pajėgumus“.

Pasirinkus šią galimybę būtų gerokai padidintas pačių dvejopo naudojimo MTP matomumas, tačiau kiltų pavojus, kad ir taip perpildyta paramos MTP aplinka taps dar sudėtingesnė. Palyginti su 2 galimybe, biudžeto paskirstymas dvejopo naudojimo MTP veiklai ir išimtinai civilinei MTP veiklai būtų aiškesnis, nes jį būtų galima nustatyti pagrindiniame teisės akte, kuriuo sukuriamą programą „Europos horizontas“ pakeisianti programa. Vis dėlto programavimo laikotarpiu ištekliai būtų skirstomi nelanksčiai. Be to, būtų dvejopo naudojimo MTP veiklos ir išimtinai civilinės MTP veiklos, taip pat veiklos, vykdomos išimtinai gynybos reikmėms pagal EGF pakeisiančią priemonę, dubliavimosi, kuris paveiktų prioritetų planavimą ir programavimą, rizika. Taip pat tikriausiai būtų labai nedaug atvejų, kai integruotasis dvejopas naudojimas galėtų būti taikytinas nedarant poveikio galutinio produkto įsisavinimui rinkoje civiliniame ar gynybos sektoriuje, nors juose paprastai nustatomi gana skirtingi reikalavimai (žr. 2 skirsnį). Apskritai tikėtina, kad ši galimybė būtų dar sudėtingesnė tiek pareiškėjams, nes jiems teks teikti paraiškas dėl dar vieno mechanizmo arba programos su skirtingais reikalavimais, tiek Komisijai, nes jai tektų koordinuoti kvietimus teikti paraiškas dėl dvejopo naudojimo MTP veiklos su kitais kvietimais pagal skirtingas komiteto procedūras ir valdymo nuostatas.

3 ir 2 galimybės tarpusavyje nesuderinamos.

5. IŠVADOS

Didinant ES lygmens paramą MTP, susijusiems su dvejopo naudojimo potencialą turinčiomis technologijomis, atsiranda ir galimybių, ir iššūkių. Civilinio ir gynybos sektorių sinergijos optimizavimas galėtų būti naudingas Europos pramonei ir galėtų padėti paspartinti mokslinių tyrimų ir inovacijų rezultatų panaudojimą ekonomikoje. Tačiau sunku numatyti MTP dvejopo naudojimo potencialą, net jei jie skirti vien civilinėms ar gynybos reikmėms. ES turėtų imtis pastangų skatinti civilinio ir gynybos sektorių kryžmaveiką, tačiau nepamiršti šiems sektoriams būdingų savybių.

Atsižvelgdama į Europos ekonominio saugumo strategijos skatinimo aspektą, ES siekia išlaikyti konkurencinį pranašumą ypatingos svarbos ir besiformuojančių technologijų, susijusių su žaliąja ir skaitmenine pertvarka, srityje, be kita ko, geriau panaudojant ES finansuojamų MTP projektų rezultatus civilinėje ar gynybos srityje, kartu stiprinant apsaugos ir partnerių aspektus.

Šia baltąja knyga **Komisija pradeda plataus masto konsultacijas su valdžios institucijomis, pilietine visuomene, pramonės atstovais ir akademine bendruomene** dėl galimybių teikti

strateginę paramą dvejopo naudojimo potencialą turinčioms technologijoms. Joje atsižvelgiama į tai, kad dabartinėje teisinėje sistemoje dėmesys skiriamas išimtinai tik civilinėms arba tik gynybos reikmėms ir nėra bendrai sutartos suprantamos apibrėžties, ir nustatomos galimybės pagal dabartines ar būsimas ES finansavimo programas, taip pat pagrindiniai parametrai, kuriuos reikia toliau analizuoti. Šios konsultacijos sudarys sąlygas išsamiam dialogui su visomis susijusiomis šalimis, o tai padės Komisijai imtis tolesnių veiksmų.

Komisija kviečia teikti pastabas dėl šiame dokumente išdėstytų galimybių per atviras viešas konsultacijas adresu https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_lt. Pastabas galima teikti iki 2024 m. balandžio 30 d. Įprasta tvarka Komisija skelbia per viešas konsultacijas gautas pastabas. Vis dėlto galima prašyti, kad pateiktos pastabos ar jų dalys liktų konfidencialios. Tokiu atveju pirmame savo pastabų puslapyje aiškiai nurodykite, kad jos neturėtų būti skelbiamos viešai, ir nusiųskite Komisijai skelbti nekonfidencialią savo pateiktų pastabų versiją.